

DE LAS COSTUMS NUPCIALS CATALANAS

EN LO SEGLE XIV

PER LAS BODAS

DEL DISTINGIT ESCRIPTOR SICILIÀ DR. D. JOSEPH PITRÉ
AB LA STA. D.ª FRANCISCA DE PAULA VITRANO

Mon benvolgut y docte amich Pitré:

DE totas las encontradas de l' Europa literaria ahont vostre nom es justament admirat, haueu rebut las cordials felicitacions dels ilustrats escriptors que, com á bons amichs, afanyosos vos han tramesas per rahó del venturós matrimoni que contraguereu, en 14 del passat Abril, ab l' escullida meytat del vostre cor. Aconteixement es aquest memorabilíssim en la vida del home, ja que representa l' unió indisoluble de dos esperits inmortals en una llassada eterna que no trenca la fredor de la tomba, nus benefit per lo ministre del Altíssim al peu del Santuari y en presencia de las potestats angélicas. Just es, donchs, que sia universalment celebrat.

La débil veu del últim de vostres amichs tingué ja la honra de juntarse á las dels que vos han degudament festejat, empero no havia encara pogut oferirvos sa modesta presentalla: flor silvestre adunada d' algunas fullas marcidas per los vents de l' antigor. Be hauria volgut possehir la melodiosa y tendre lira de vostre compatrici Theócrit, ó al menys l' artística y graciosa de Cátulo, eco felis de la poesía helénica, pera entonar un epitalami en honor de vostre connubi, empero mon númen es escás, ma veu impotent y sols ma enpolсадa ploma, encar aprenentívola, va alhora buscant aquella *llum de la veritat, mestra de la vida* de que 'ns parla Cicero, á fi de donar algun nou testimoni de las antiguas gestas de la pátria. Permeteume, donchs, avuy, apuntarvos los pochs recors que 'ns restan de *las costums sobre las nupcias catalanas en lo segle XIV*.

No ignoreu, que tant en dita época com en las edats passadas, fou sempre rodejada de solemnitats y de festeigs populars la celebració del matrimoni en tots los pobles. En la plenitud dels temps mitjos, ademés de distingirse per l' estricta observancia dels ritos que prescriu la religió cristiana, participá en son aspecte social d' unas costums esencialment ceremoniosas, fillas del luxo y ostentació que desarrollaren, ja en lo segle anterior, las riquesas produhidas per un treball actiu y un comers exterior preponderant, á la vegada que rendi tribut al simbolisme reynant, objecte encara d' admiració en los monuments artístichs d' aquells dias.

La magnificencia y dilapidació aná generalisantse de tal manera que tingueren d' ordenarse disposicions destinadas á reprimirlas, d' algunas de las quals diriam avuy eran exageradas, deixant de tenir en compte las ideas económicas que llavors se sostenian y los repetits abusos qu' ellas suposan.

En l' antigua Corona Aragonesa, Montpeiller fou de las ciutats primeras en donar l' exemple de moderació (1227 á 1273) (1), seguintli prestament entre altres (2) Barcelo-

na (1307-56), quals egregis Consellers, com á caps direc- trius d' est municipi, ajudats dels prohomens del savi Concell de Cent, dictaren varias lleyes suntuarias, páginas preciosas de la historia popular de Catalunya.

Si os plau ab mi fullejarlas, veureu: qu' en lo dia del prometatge, jurídicament parlant esposals, ço es *esposa-yes ó afermayes*, coneigudas ja del poble Hebreu (3), se tractava de formar lo patrimoni de la familia ab las donacions y heretaments, constitucions del dot ó del *aixovar*, donació esposalicia ó *creix* (4) y demés pactes nupcials. Allí, devant d' un autorisat deixeble del noble art que, seguint las petjadas d' Irneri (segle XII), doctrinaren Raniere de Perusa, Salatiel y Rolandino de Bolonia (segle XIII) (5), del tabelió real, ministre de la fé pública, y ab lo concurs de la parentela mes próxima, tenia lloch lo contracte matrimonial considerat baix lo prisma puramente humá, es á dir, se formulava la promesa de l' unió futura, mitjansant las paraulas de present, pronunciadas per los futurs cónyuges, en proba del mútuo consentiment de juntar sas existencias, promesa que l' Iglesia havia després de santificar ab lo sacrament. Lo símbol del llas nupcial que s' iniciava, consistia en la dádiva de dos anells (6) per lo nuvi á la nuvia, aixis com per aquesta á aquell, d' una bossa y d' un *lavacap* ó gorra doméstica, adornada de perlas y pedras preciosas, en representació del caudal y de l' autoritat propis del espós com á cap de la familia.

Durant lo período de quinse días ó un mes que transcorria entre las esposallas y lo jorn del matrimoni, anava lo nuvi á la casa payral de sa futura muller pera ferli una ceremoniosa visita, acompañyat d' altre persona y de dos escuders, ó be únicament de dos personas, que no hi ha dupte serian parents seus. Rodejavan també á la nuvia los de son bras y, fixan nostras lleyes suntuarias, no podian esser mes de tres prohomens y quatre donas. Llavors se celebravan las esposallas, si per cas no se havian verificat al firmarse las cartas dotalis (7), pero particular-

ment era lo dia senyalat pera entregarse los nuvis varios regalos de boda ó reciprocas dàdivas esponsalicias de joyas, vaixella, com copas, *anaps* y taças d' argent, y altres richs dons, respecte als quals la prodigalitat de nostres avis cometé abusos excesius, objecte de repetidas prescripcions per ferse aquellas extensivas fins als pares, germans y demes propis d' abduas parts.

Arrivat lo dia de las nupcias, de bon matí, y precedida de servidors que portavan antorxas y brandons encesos, aaxis com de juglars y sonadors ab trompas adornadas de penons en que hi havia la senyal ó distintiu á la familia del nuvi peculiar (8) y accompanyada de nombrosa colla, cavalcava, la nuvia, al eixir de la casa de sos pares pera dirigirse al lloch de la celebració del matrimoni, vestint rich traço de drap d' or fresat de perlas, pedras preciosas y plomas d' aucells estranys, un briós roci guarnit ab aparells obrats de fils d' or y altres valiosos ornamentals, lo fre de qual cavallería, sostenian, per honrosa distinció, dos dels jovens parents á ella mes propinquos, com germans, oncles ó altres semblants en son defecte. Venian inmediatament després los pares y demes allegats junt ab los amichs y sèquit del vehinat, qui barrejantse entre los de la comitiva, en tals dias de joya popular, convertia á la patria en una familia universal.

Y ara, estimat amich, si desitjeu assistir ab mi á las bodas, veniu y, entrant en qualsevol de nostras antiguaas y principals parroquiás, podrem véurelas, encar que sia ab los ulls de l' imaginació.

Lo temple del Senyor obra de bat en bat sas portas á la que vá á desposarse y allí en lo mateix atrí, la reb aquell que prest será son company pera tota la vida, qui, rodejat de tota sa parentela, dónali la benvinguda. Nostra mare l' Iglesia, que sempre acull amorosa en son si á sos fills estimats, consolantlos en los jorns de tristesa y goasant ab ells en sas alegrías, preséntas també enjoyada puix es dia de gran festa. Múltiples flors enbauman l' espay, tot engarlandat lo Santuari que resplandeix la llum.

Es que vá á consumarse en ell, lo sant é incruent sacrifici de l' altar. Celébras aytal ab augusta magestat per lo sacerdot, invocant la gracia divina á fi de que la perfecció dels cónyuges en la práctica de las virtuts los fassia dignes de fundar una nova familia, mentres las pregarias de tots se concertan y armonisan ab lo ritmo del cant y las melodías del orga (9) que 'ls acompaña. Ja som en lo moment solemne de la benedicció nupcial, breu instant de dols recort pera l' esperit humá, en que l' Omnipotent se digna lligar fins al cel las voluntats de la terra, juntant dos sàrs en una sola existencia: dos en una carn (*duo in carne una*) com nos diu lo Génessis y repeteixen San Matheu y Tertuliá. Los caps dels esposos s' acotan respectuosos y son cor s' ompla del goig mes gran que ha sentit á la vida. Fineix, per últim, la missa y parteix entre ells, lo ministre, l' ofrena del pa que feren al comens de la celebració, exhortantlos á cumplir los sagrats debers de la caritat, lley d' amor promulgada en lo text del Evangelí, la qual declara germans á tots los homens.

Terminadas las ceremonias, la comitiva emprenia via dreta envers la casa nupcial, ricament empaliada de draps pintats y de seda, pero singulament la cambra ahon la nuvia hi tenia son seti, qual lloch era adornat ab preciosos cobertos, destinantne un de drap d' or á sas espal·las. Presa possesió de la nova morada, com á reyna que 'n era d' ella, comensavan las festas mes íntimas de la familia per un convit ó dinar entre las dues parentelas. Los comensals regularment no baixavan de vint per part, portant cascun un escuder, en suma, vuytanta personas. Sorian á la taula, ademes dels tradicionals confits, esquisidas viandas y carns de delicada volatería com pagos, capons, gallinas y perdius, amenisant los músichs y cantors juglareschs los entremits (intérvilos, en provensal *entremets*) dels menjars, als quals se dava fi per medi d' alegres balladas.

Est convit, titolantse de *tornaboda*, se repetia l' endemà y á voltas fins durant los vuit dias posteriors al casament.

ment, si bé ab mes moderació, puix no hi permetia l' ordenació local, mes de deu comensals per banda y un escuder per quicun, qu' en total formavan quaranta persones.

Espléndidas eran, mon car amich, com habreu després de las anteriors apuntacions, las bodas catalanas en la mitjana edat (10). Deplorable es únicament que millor no hagia sabut esplicárvoslas, perçó vos continúo, en complement de ma térbola relació, un transllat de las *Ordinacions* municipals, ahon se troban los preciosos datos á que he fet principal referencia, extrahentlas al efecte dels registres conservats en l' inapreuhable Archiu del Excellentíssim Ajuntament d' esta Ciutat (11).

I.—(Rúbrica de Ordinacions composta en 1477, fol. 54).—«Ordinacions fetes sobre les sposalles, novies é noyes.

(1307).—Que algu no gos portar tortes (*antoxas*) ne brendons encesos á negunes novies pus sie dies clar sots ban de perdre les tortes ó brendons: Libre intitulat MCCCVII, cartes XIII.

(1309).—Semblant ordinació de la dessus fonch feta apres com es mencionat en libre intitulat MCCCVIII, cartas VIII.

II.—(1312).—(Registre de deliberacions y bandos de 1310 á 13, fol. 41 r.º).—

«Die sabbati XIII° Kalendis junii (1312) fuerunt preconitzata sequencia banna.

Ordenaren los conseylers e els prohomens de la Ciutat que negun hom de qualque condició sia no gos portar ne fer portar tortes ne brandons enseses á negunes novies pus que (*fins que*) sia dies clar. E qui contrafará perdra les tortes e los brandons.

Item etc.»

III.—(1324).—(Reg. de delib. y ban. de 1323 y 24, fol. 36 r.º).—

«Die mercurii vigilia omnium sanctorum scilicet pridie Kalendis Novembri anno domini millesimo Trecentesimo vicesimo quarto in Concilio Centum juratorum sive eorum qui ad ipsum concilium voce preconia more solito convocatum convenerunt etc.

Item in codem Concilia fuerunt ordinata quatuor banna sequentia. Et fuit ordinatum etc.

Ordenaren los Conseyllers e els prohomens de la Ciutat en conseyll de C. jurats que etc.

Item que negun hom de qualque estament ó condició sia que prena muller ó la afferm ó la espos no gos daquí avant trametre ne

donar per si ne per altre negunes joyes grans ne poques a la muller qui pendra ne afermara ho esposara ne á neguna altra persona de part della ne de part de si en lex (COM Á DEIXA ó LIBERALITAT). E qui contra asso fara pagara per ban cada vegada mil sols ó si pagar nols pot estará un any pres al castell que amor non trobará.»

(1325 y 27).—Est ban se reproduí en Desembre de 1325 (Reg. de delib. y ban. de 1325-26) y en Agost de 1327 (Reg. de delib. y ban. de 1326-27) ab la sola variant de que la pena de mil sols ó d' un any en lo castell, se rebaixá á 300 sols ó 300 dias de presó.

IV.—(1345).—(Reg. de delib. y ban. de 1345 y 46, fol. 39).—

«Ordonaren los Conseyllers e prohomens de la Ciutat que neguna persona de qualche condició sia qui fassa atermayes o noçes ne altre per ell en lauberch hon les noces o affermayes se faran no gos empaliar de neguns draps daur ne de seda ne pintats ne altres salvant que en una cambra o palau hon la nuvia siurá tant solament puxen empaliar de I cobertor o drap daur a les espalles de nuvia. Puxen encare empaliar la dita cambra de altres draps o cobertos ab que noni haia negun daur sau lo damunt dit tant solament. E que noy gosen fer ne fer fer ne portar o fer portar en trompes ne en altres estruments neguns penons ab senyal del nuvi ne de la nuvia. E qui contra aço ne res daço fara pagara per ban cada vegada C sols.

Encara que null hom de qualche condició sia qui fassa noçes que lo dia que fara les noçes no gos fer sino I convit en lo qual no haia ne puxa haver mes de XX personnes de compte de cascuna part e que lendema del dia que les noçes seran fetes no gos fer convit en que haia mes de X personnes entre homens e dones de cascuna part. E que negun qui hi sia convidat no gos menar ab si mateix ne en altre manera si no I escuder tant solament. E que daqui avant negun convit no gos fer per la dita raho. E qui contra aço fara pagara per ban cada vegada CC sols.

Encara que null hom de qualche condició sia qui espos ó prenga muller no gos trametre copes enaps (*copas pera brindar*) ne taças dargent ne joyes ne negunes altres coses per aquella raho al pare ó mare o germans o germanes o altres parents de la nuvia o esposa ne encar negun parent o parenta daquell mateix espos ó nuvi. E qui contra aço ne res daço fara prgrara per ban CC sols. E si pagar nols pot estara pres CC dies al castell.

Encara que neguna persona de qualche condició sia o estament sia pare o mare o germa o germana o parent o amich dalcun nuvi o nuvia en lo dia de les noçes ne de I mes abans ne apres no gos donar enaps dargent ne copes dargent ne taçes ne negunes altres joyes al dit nuvi o nuvia o altre per ells. E qui contrafara pagara per ban cada vegada CC sols. E si pagar nols pot estara pres CC dies al castell.

Encara que a negunes noçes, ço es lo dia ques farán lendema no si gos dar sino de dues viandes e que noy gosen haver mes de I parell de pahons. E qui contra fara pagará per ban lo nuvi o aquell qui á tal faria fer CC sols.

Encara etc.

Dels qualz bans haura les dues parts lo veguer e la terça lacusador. E qui los dits bans pagar no pora estara pres al castell aytants dies com ha sols al ban.

E retenen se los Consellers e prohomens que si en aquests bans o en alcun daquells concieren los dits Consellers e prohomens que hagues res a declarar o a enterpretar a corregir que sia feta la declaració o enterpretació o correcció per los dits Consellers e prohomens e axi com ells conixeran e no per negun altre.»

*V.—(1350).—(Reg. de delib. yban, de 1350 y 51, fol. 11).—
«Bans de la Ciutat.*

Ara oiat per manament del vaguer ordenaren los Consallers els promens de la Ciutat que null hom de qualche condicíó sia qui sia de Barcelona qui prena o espes muller que ans que la espos ne apres no gos trametre per si ne per altra a la esposa o muller sua ne a parent ne amich de la una part ne de laltra ne parent al nuvi ne a la nuvia joyes nagunes ne dons salvant quel nuvi pusca trametra á la uuvia en dons de XX sols tro en XXV lliuris e no mes avant. E qui contra fara pagara per ban quescuna vagada L lliures.

Encara que naguna persona de qualche condicíó ne stament sia sia pare ó mare o germa o germana o parent o amich dalcu nuvi o nuvia ans del die de les noçes ne en lo die de les noçes ne depuys no gos donar anaps ne copes ne vaxella dargent ne nagunes altres joyes al dit nuvi ó nuvia o a altra per ell e qui contra fara pagara per ban quescuna vegada D. sols.

En loch daquest (*sic.*)

Item que nagu nuvi no gos donar á la sua esposa lo jorn ques faran les esposayes o afermayes ne dapuys mes avant de II anells qui sien cascun de valor de L sols a en jus e que no puxen cer de maior valor. E qui contra fara pagara per ban quescuna vagada D. sols.

Item que naguna nuvia no gos donar al seu espous o afermat bossa ne lavacap ne nagunes altres joyes. E qui contra fara pagara per ban quescuna vagada D. sols.

Item que nagun hom qui haia esposada o afermada muller no gos comprar ne fer comprar taces ne anaps ne copes dargent ne nagunes joyes per servir o per dar les á sa esposada o a sa muller ans que sia nuvi ne en lo die de les noçes ne apres que sien estats nuvis. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada D. sols.

* Item que naguna nuvia lo jorn que será nuvia no gos anar en gonella (*túnica interior ó casera*) ne en brial (*túnica exterior mes ó*

menys luxosa y rossagant) mas que aquell die haia á vestir cot (túnica exterior cenyida al cos y mes sencilla que lo brial). E qui contra fara pagara per ban cascuna vegada D. sols.

(Segueixen altres disposicions suntuaries sobre vestits).

Item que nagun hom ne dona ne nuvia de Barcelona de qualche condició o estament sia no gos portar ne fer fer ne cavalcar axí dins la Ciutat com dins los termens daquella naguna sella ne fre pitral ne retrangle en que haia obres de fill daur ne dargent ne en que haia obres de perles veres o contrafetes ne dargent ne de nagunes peres (*pedras*) precioses ne doblets ne daltres peres de naguna manera ne en que haia drap daur o de seda salvant que en los arsons puxen metre draps de seda e salvant que en les dauradures o argentadures de les obren puxen a emprar (*intercalar*) aur e argent e qui contra fara pagara per ban cada vegada CC sols.

(Suprimim també altres capítols que no fan á nostre intent)

Item que si alcuna persona cau en los dits bans o en'alcu daquells que nagu non gos pregar é sin pregaria que pach per ban cascuna vegada xxv lliures.

Dels quals bans damunt dits aura les dues parts lo vaguer e la terça part lacusador.

Entenen empero los dits Consellers e promens que les dites ordinacions e bans comensem a correr de vuy qui la present cridas fa e X dies primers vinents e continuament següents, certificans los dits Consellers e promens tuyt generalment que passats los dits X dies lo vaguer destrenyara aquells o aquelles qui contre les dites ordinacions o alcuna daquelles faran e lurs fara pagar los dits bans sagons que damunt es contengut.

Empero entenen los dits Consellers e promens que en los dits X dies no sien enteses los servisiys (*servicis*) del nuvi ne de la nuvia ne dels altres ans comensem de vuy avant.

Retenen se empero los dits Consellers e promens que si alsunes coses aparien en los dits bans escures ne dubtozes que les puxen enterpretar e declarar aitantes vagades com se vullen á lur conejuda.»

VI—(1356)—(Reg. de delib. yban. de 1354 á 59, fol. 79 retro.)

«Die lune nonadecima die Decembris anno predicto (á nativitate domini millesimo ccc.º lo sexto).

Bans de les nuvies.

Ara hoia per manament del Vaguer ordenaren los Consellers els promens de la Ciutat que alcun hom de qualche stament o condicio sia apres affermalles fetes de muller no gos anar visitar neguna vegada la nuvia sino si altre (*també ab altre*) e ab II scuders tan solament. E si no hi vol manar scuders que la puxa anar visitar si terç (*també ab un tres*) tan solament. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada D sols.

Item que neguna sposada ne algu o alguna de part della no gos haver com lo marit o espos la vendra visitar apres les esposalles o affermalles á la casa de la nuvia mes avant de III promens e de IIII dones. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada D sols.

Item que algu hom de quelque condicio sia apres affermalles feres, no gos dar ne fer dar á la sua esposa durant lo temps de les esposalles o affermalles alcu anell. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada D sols. En aquest ban empero no son antesos los anells quis donen á les arres.

Item que neguna persona de quelque condicio o estament sia qui fassa noces no gos donar á menjar lo die que fara les noçes ne per VIII dies apres que les noçes seran feytes pahons ne capons ne gallines ne perdius ne neguna altre voleteria ne confits ne encare gos donar mes avant de II viandes lo dit die de les noçes ne per tots los VIII dies seguentis. E qui contra fara pagara per ban cadavegada D. sols.

Item que alcun hom de qualche condicio sia lendemá del dia que haurá fetes les noçes ne apres per VIII dies seguentis no gos haver a la taula mes avant de III promes e de tres dones de la part sua ne de la part de la nuvia semblantment mes avant de III promes e de IIII dones. E qui contra fara pagara per ban D sols

Item que null hom de qualche condicio sia qui sia de Barcelona qui prena o espos muller que ans que la espos ne après no gos tramerà per si ne per altre a la esposa o muller sua ne a parent ne a amich de part de la nuvia ne encare a parent ne amich de part del nuvi joyes negunes ne dons salvant quel nuvi pusque tramerà a la nuvia en diners de xx sous tro XXV lliures e no mes avant. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada L lliures.

Item que neguna persona de qualche condicio o estament sia sia para o mara o germana o parent o amich dalcun nuvi o nuvia ans del die de les noçes ne en lo die de les noçes ne depuys no gos donar anaps ne copes ne vaxella dargent ne negunes altres joyes al dit nuvi o nuvia o a altre per ells. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada D. sols.

Item que neguna nuvia ne altre de la sua part no gos donar ne fer dar ne fer fer al espos de la nuvia durant les affermalles alsunes joyes. Exceptant que li puxa da e fer fer durant lo dit temps de les affermalles bossa ó lavacap en que (*ab tal que*) no haia perles veres ne peres precioses. E qui contra fara pagara per ban D sols.

Item que negun hom qui haia esposada o afermada muller no gos comprar ne fer comprar taçes ne anaps ne copes dargent ne negunes joyes per servir o per dar les a sa sposa o a sa muller ans que sia nuvi en lo die de les noçes ne apres que sien stats nuvis. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada D sols.

Item que neguna nuvia lo die que sera nuvia no gos vestir brial de drap daur ne de drap de seda ne gonella fresada ne altres vestidures que sien de drap daur ne de drap de seda. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada M sols.

Item que neguna dona no gos portar ne vestir en casa ne fora casa mantallina ne samarra (*gramalla ó ropó exterior que denotaba certa gravetat en la persona que la usava*) sino de drap de lana. E que no hi gos portar neguna fresadura daur ne dargent ne de perles ne negunes altres fresadures ne obres. E si alcuna dona na ja ab fresadures o ab altres obres oltra la ordinació demunt dita que no la gos portar. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada D sols.

Item que neguna dona no gos portar en radondell (*capa rodona curta*) ne en capa de cavalcar (*capa llarga*) ne en capero (*caputxa*) en casa ne fora casa negunes obres de perles ne neguna fresadura ne negun altre arnes (*adorno*) ne obres. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada D sols.

Item que neguna dona no gos portar en mantell daventeres en que haia aur ne argent mas que les dites daventeres pusquen esser de seda tan solament. Es entes enpero que los caps de daventeres puxen esser dargent. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada D. sols.

Item que null hom de la Ciutat de Barcelona de qualque stament o condicio sia no gos metra ne fer portar en affiblays (*ligaduras*) ne en neguns vestits perles veres ne aur ne argent. Exceptats botons dargent plans o daurats los quals puxen portar per cabes (*collet*) e per manegues. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada CC sols.

En lo dit ban empero no son enteses bornadors (*lluytadors en justa ó torneig*) com bornarán ne balladors com ballarán.

Item que neguna dona ne nuvia de Barcelona de qualque condicio o stament sia no gos portar ne fer fer ne cavalcar axí dins la Ciutat com dins los termens daquella neguna sella ne fre pitral ne reatranga en que haia obras de fil daur ne dargent ne en que haia obres de perles veres ne dargent ne de nagunes peres precioses ne en dobletes ne altres peres de neguna manera ne en que haia drap daur o de seda salvant que en los arsons puxen metra drap de seda. E salvant que en los dauradures o argentadures de les obres puxen á emprar aur e argent. E salvant encare que en los senyals que quescuna fara puxa esser posat aur e argent, si mester hi sera segons la natura del senyal E qui contra fara pagará per ban cadel vegada cc sols.

Item que neguna dona de qualque stament o condicio sia qui sia de Barcelona no gos portar en mantell ne en capa ne en cot ne en gonella ne en brial ne en altres vestedures axí en casa com fora casa

ne dins la Ciutat ne en los termes daquella perles veres ne aur ne argent ne neguna altre fresadura de perles veres ne daur ne dargent ne altres coses ne vestir drap daur ne de seda. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada D sols.

Item que negun hom ne neguna dona qui sia de Barcelona de qualque stament o condicio sia no gos portar en mantell ne en capa ne en altre vestadura neguna forredura de vallut ne neguna altra barrejada pér forsa ne neguna pena (*ploma*) dausells. E qui contra fara pagará per ban cada vegada CC sols.

Item que neguna dona de qualque condicio o stament sia no gos portar en savena (*toca solta ó manto*) ne en neguns ligars perles veres ne peres preciosas ne altres peres ne fulla daur-ne dargent puxa empero portar fil daur o dargent test (*fort*) pla o cosit en savenes o en vels ó en capells (*gorras de dona*) e no en altre manera. Puxen encare portar gandayes (*rets de monyo*) de canons de fulla dargent daurada. E qui contra fara pagara per ban cadavegada CC sols.

Item que neguna dona de qualque stament o condicio sia no gos fer fer daqui avant per vestir negun cot o cota qui sia de drap listat ne de drap pintat ne destricat ne negun sartre ne sartoresa no gos fer ne fer a obs de neguna dona qui sia de Barcelona de qualque stament o condicio negun cot o cota que sia de drap listat ne pintat ne descacat (*fet á quadros, com los dels taulers d' escachs ó jochs d' ajedrez*) ne posar aur ne ffres (*orla*) ne negunes obres en alsunes vestadures de dones de la Ciutat. E qui contra fara pagara per ban cadevegada CC sols.

E qui contra les demunt dites ordinacions o alcuna daquelles fara pagara per ban quescuna vegada que contra fassa lo dit ban segons que damunt (*es*) en quescun dels dits bans. En axi que si dona alcuna cau en los dits bans o en algun daquells quel marit pach lo ban mas que los puxa retenir ell ho son hereu del exovar (*dot*) de la dona.

En aquestes empero ordenaments no son enteses fembres vils ne avols de lurs cors mas tota fembra avol e vil de son cors o quis tenga per aytall puxa portar aytals vestidures com se vulla e en tal manera com se vulla.

Als quals bans demunt dits haura les dites parts lo veguer e la terça per lacusador.

Retenen se empero los dits Conseller e promes que si alsunes coses apparien en los dits bans scures e dubtozes que les puxen esmentar declarar e enterpretar aytantes vegades cem se vullen á lur coneguda.

Tots empero los altres bans fets e ordenats per los Consellers dels anys passats e per los promes de la Ciutat que sien de la condicio e natura dels bans demunt ordenats revoquen los dits Concellers del any present els promens de la Ciutat.»

Veus aquí, caríssim Pitré, mon ramellet de boda. Pera concloure, sols me resta demanarvos qu' ensembs ab vostra esposa, accepteu benévolos esta petita ofrena literaria, tan en memoria de la meva amistat, com en fidel testimoni de la felicitat que coralment vos desitjo. Y si tal vegada al véurela, conceptuéu qu' es pobre y migrada, content me creuré, si, moguts á considerar mon bon intent, esclameu, ab vostre ilustre compatrici Theóerit sempre pulcro y admirable: «*Lo present es petit, mes la grattut es gran: tot es preciós quan ve d' un amich.*» (12)

Tot vostre afectíssim,

ANDRÉU BALAGUER Y MERINO.

Barcelona Maig de 1877.

NOTAS

(1) Las ordinacions ó establiments que dictaren los Cónsols de Montpeller, tal y com los aporta lo *Thalamus parvus* ó petit, còdice original existent en l' Archiu communal de dita Ciutat y publicat en 1840, tenen per títol los següents epígrafes: (1227): «*Que hom non an a novias am torca mais ab lanterna.*»—(1253): «*Establimen de las Maias.*»—(1255): «*Establimen de Novias.* Item de novis e de novias que non fasson raubas á jutglars. Item que neguns jutglars non venga a novias. Item que novi ni novia non fassa a la suogra mais I gonaela.»—(1268): «*Establimen que neguns non auze far condug mays lo premier jorn.* Que neguns can pena molher non envide mays sos parens et aquels de la novia. Establimen que neguns non auze far condug a novias. Que hom puesca far condug per novias a maon dordre. Establimen que hom non fassa a sa molher guatnacha de ceda o pelissa coberta de ceda. Que neguna dona non porte vestirs de ceda ni camisa cozida ab aur o ab argent o ab perlas. Que hom

non trameta deniers a novia. Establiment que neguna dona non porte garlanda de perlas ni que aia botons.»—(1273): «*Establiment que neguna dona non porte en sos vestimens fres daur ni dargent ni perlas ni peyras finas.* Que non porton corona ni garlanda daur ni dargent. Que non porton noscla daur ni dargent. Que donas non porton cadenes ni affibles daur ni dargent. Que non porton vestidura de ceda ni daur ni dargent mais cendat.»

(2) A Perpinyà sabém també se donaren algunas ordinacions, per las notas que declara lo fol. 55, r.^o de la taula Rigaudina ó «*Re-collecta de tots los privilegis provisions pragmáticas e ordinacions de la fidelíssima vila de Perpenyá*» estampada á Barcelona per Mestre Johan Roembach en 1510, y diuhen: «*Ordinació* quantes entorxes deuen accompanyar lo novi e la novia quant van á missa ans de dia, en cartes XXIII.» (¿Será del llibre vert menor com la última?) —«*Ordinació* de no cortegar les novies sino cert dies e de no donares a novies ni a fillols, en cartes CXXIII, es revocada.»—«*Item* lo dit rey Sanxo instituï que etc. *Item* que nengu no gos visitar novies ab luminaria de tortes, en cartes del libre vert menor CXVIII.»

(3) Los tres actes ó solemnitats del matrimoni hebreu eran: lo *Erchidechin* ó promesa privada de futur matrimoni; lo *Koduschin*, espousals ó forma pública que donava valor legal á las anteriors promeses; y lo *Nisuín*, matrimoni propiament dit.

(4) *Aixovar* es lo dot qu' aporta lo jove que 's casa ab pubilla; y *creix* ó *escreix* es la donació *propter nuptias* qu' en relació ab lo dot y com augment d' ell, fa lo nuvi á sa futura muller en contemplació de la sua virginitat.

(5) Tenim noticia certa per documents examinats de qu' en la primera meytat del segle xv, existian ja en las llibrerías d' alguns notaris de Barcelona, las obras dels dos doctors de Notarìa últimament citats, ço es del primer (Salatiel) en 1433 y del segon (Roldino) en 1448. ¡Será, per ventura, improcedent suposar qu' en lo segle anterior eran ja coneigudas sas doctrinas á Catalunya, després tan fidelment observadas per lo Notariat català!

(6) Pera formarse una idea de la classe de joyas qu' eran estos anells, transcriurém la descripció que d' ells se fa en l' inventari dels bens d' un noble barceloní (1396) pres per sa viuda y usufructuaria, reservantse esta son dret de propietat. L' original que havém vist diu aixís: «*Item* un coffret petit tot pintat foren atrobades las joyes següents: *Primerament* una correge dargent ab parge vert daurada. *Item* un parell d' anells grans la un de balais e l' altre de maragde ab vergues dor. *Item* un altre anell petit ab pedre de balaiy petit ab verga dor. *Item* un anell ab la pedra de turquesa ab verga dor, pero vol la dita dona que les dites joyes jatsia sien stades meses en lo present Inventari no sia preiudicada en res a son dret.»

(7) Nos cerciorárem d' un cas d' aquestos, al llegir certs capítols matrimonials otorgats devant d' un Notari de Barcelona, als 7 de mars de 1392, altre dels quals comensa d' esta manera: «Item lo dit honrat en Domingo (Sançí de Morella) de una part lo qual de present *consent* la dita Johaneta (Sent Jacme, de Barcelona) en muller e la dita Johaneta de la part altre la qual *consent* en marit en lo dit Domingo *convenen e prometan* que per totes les nupces primeres vinentes apres sincogesma pendran benedicció en fas de sgleya, e *abans de la dita benedicció XV jorns se sposarán per paraules de present etc.*»

(8) També en Grecia al dirigirse la nuvia á la casa del espous pera celebrar la simulació del rapto, anava precedida d' una antorxa encesa y accompanyada d' un coro que li entonaba lo cant nupcial.

(9) No creyém aventurada nostra suposició, atenent á que las orgas de la Seu de Barcelona, en l' any 1390, foren objecte de reparació, segons àpocas que habém trobat inèditas, per las quals, Mestre Francisco Sevillá? (*Magister Ffranciscus ispalensis magister organorum*) cobra dels canonges regents la sacristía menor de dita Seu: 166 florins d' or d' Aragó «ratione reparationis sive adaptationis per mei facte in organis dictae sedis» y 20 florins «pro reparatione organorum parvorum dictae sedis;» y altres 20 florins «quos Reverendus episcopus Barcinone una cum venerabile capitulo dicte Sedis mei gracieose concesserunt et darunt.»

(10) L' excellent poeta valencià Mestre Jaume Roig, que ho era de medicina y qual llarga vida comensá en lo segle xiv pera finir en lo xv (1478), descriu en son *Libre de les dones e de Conçells* etc. un dels casaments que contragué á Valencia, essent notables los següents versos (llibre 1.er, 4.a part):

de bodes fer,
en lo janer
de matinada,
poca amaynada
son huit o nou:

tots los honrats,
nobles, jurats,
cavallería,
al ball del dia,
irá honrada,
alt cavalcada
en coset blanch
durán lo banch

del fre parents
dels seus potents,
puix prou ne tè,
e vol també
robes novelles
joyes pus belles
molts sonadors,
e mentjadors

Al ters diumenge,
si 's vol hi mentje
tot lo veinat,
rostit, cuinat,
si 's vol ho bullen,
facen que 's vullen
en aquell jorn
de cert en torn
trecentes lliures
després en viures,
tots hi mentjaren,
e ben ballaren
á llur plaer.

(11) Devém á la galantería de nostres estimats amichs los archivers municipals D. Lluis Gaspar y D. Joseph Puiggarí, decidits protectors de tota investigació històrica, las curiosas probas diplomàticas que nos han servit principalment pera redactar estas ratllas. De mes á mes lo segon de dits senyors, peritíssim en tot quant se refereix á l'indumentaria espanyola, de la qual, anys ha, s'occupa en preparar y escriure una copiosa *historia*, nos ha favorit ab l' aclaració del verdader sentit d' algunes paraules del text que publiquém.

(12) Los doss versos finals del Idili-epistola de Theócrit titolat *La Filosa*, companyant la dàdiva d' una de bori á la muller de son amich A. metge y poeta de Mileto (Jonia), escrigué en dialecte dórich, en aixis, segons la versió del original que literalment havem citat: «¿Qué dirán al fixarse en tú (*la filosa*) pera mirarte? *Lxv* tut d' un petit present es gran, empero totas las cosas son digna d' honrarse quan venen dels amichs.»

LA GENEALOGÍA

DE

WIFREDO LO PILÓS

(*Lo VELLÓS, LO LLAUCER, LO DEL ERM ó LO DE AUSONA?*)

(Veure el número anterior)

DISCUSSIÓ SOBRE VARIAS ESCRIPTURAS DE LA GRASSA RELATIVAMENT Á SON COMTE WIFREDO.—LA FETXA DE LA GENEALÒGICA Ó DE SESENANDA.—PRINCIPALS FRAGMENTS DE LA MATEIXA.

POSATS ja á discutir los documents relatius á la genealogía de Wifredo lo Pilós y habentnos limitat fins aquí á raciocinar, com si la tant discutida escriptura de la Grassa fos indubitablement de l' any 888, no sabem passar avant sens terminar la discussió y sens sortir del punt de vista de nostres escriptors, generalment poch enterats de l' historia francesa en lo sigeix ix. Per ab dos objectes se 'ns ofereix la genealogía de Wifredo lo Pilós de la monumental «Historia general del Languedoc,» escrita en lo primer terc del sigeix passat per dos erudits monjos de

Sant Maur, En Claudi de Vic y en Joseph Vaissete, francesos, obra redactada ab gran criteri, ab severitat d' argumentació y tenint al devant abundancia de documents de cada sigle. Publica dita obra la tan citada escriptura de la Grassa, l' acta de consagració de Formiguera y altres tres escripturas del mateix monastir de la Grassa, de las que no habem parlat encara. En estas cinch, en altras publicadas en lo sigle xvii per En Baluzi y en diferents raciocinis, apoyan los Maurins sa genealogía de Wifredo y obren sobr' aquesta cuestió nous horizons, que no 's distingeixen desde las obras escritas ensá dels Pirineus. Per completar aquest estudi, insistirem encara en la discussió á que dedicarem l' article precedent, mes que sia retardant fins als següents articles lo programa que per lo d' aquest número senyalarem en l' anterior.

Cabalment la genealogía y la fetxa ó la data de l' aparició de Wifredo, son dos punts que ni en la excel·lent obra *Los Condes de Barcelona vindicados* habem vist discutits ab l' extensió desitjada, per cual motiu hi dediquem mes pàgines d' aquest treball de las que voldriam.

Aquella escriptura referida al any 888, per la qual Seseñanda, Sunifrid y 'ls comptes Wifredo, Rodulph y Miró, en sufragi de sos pares Suniefred y Ermesinda, donaren Pradas al monastir de la Grassa, (Carcassona,) apareix com una claror confusa en mitj de las tenebras, mirada desde l' punt de vista dels escriptors de nostre país, inclusos los posteriors als Maurins. L' expressat document s' anomena «l' escriptura de la Grassa», en la discussió de la genealogía de Wifredo; mes com hi ha altres escripturas del mateix monastir, que fan referencia á un compte Wifredo, tenim que donar á cada una un nom different, per no confondre'ns en lo curs de la discussió. Tenim que classificar las escripturas de la Grassa relatives á la genealogía de Wifredo, puig no 'n tenim ja una sola y á l' una l' anomenarém «de l' any 876, de Carlos lo Calvo ó de Humfredo,» á la altra «la del any 889,» á la altra «la del any 908» y á la primerament discutida, la anomenarém

«la genealógica ó la de Sesenanda y demés donadors,» puig no es indubitable la data de 888 que generalment se l'hi ha senyalat.

Comensarem per la discussió d' aquestas escripturas.

Las cartas del Papa Joan VIII, cuant celebrá l' any 878 lo concili de Troyes, demostran, que l' comte Miró del Rosselló tenia un germà anomenat Huncfrido, monjo, lo qui llavors sortí del convent per anar ab Miró recorrent, alsats en armas, la Septimanía ó Narbonesa, ab l' ideya, segons ens sembla, de ferse independent del regne franch y son monarca Lluis II y tambe del marqués Bernard de Rorigo duch de Gotia, alsat contra lo mateix rey. (Aquestas cartas y las actas del espresat concili de Troyes, celebrat en Agost del any 878, foren publicadas per En Baluci y altres anticuaris y citadas per 'ls Maurins.) Lo Papa maná á Huncfrid que sen tornés á la sua celda ó 's presentés al Concili á demanar perdó y al comte Miró, que 's limités á son comtat. No consta l' excomunió d' aquests dos germans, com consta la d' En Bernard de Rorigo; senyal de que obeirian lo manament del Papa, qu' era llavors qui governaba la Fransa.

En l' escriptura de la Grassa del any 870 ó de Càrlos lo Calvo, trobem qu' un Humfredo habia cambiát ab lo bisbe de Narbona Fredold, que ho sigué del any 856 al 872, l' isla de Lac ó Lec en Narbona y l' habia donada á dit monastir, puig l' expressat monarca la confirmá en possessió d' aquest.

(.... *Karolus rex... Suniefredus abba Stoe. Marie... cellam Sti Petri et Pauli in territorio Narbonensi in insula Licia quam concambiariit Humfredus cum Fredoldo episcopo nobis mandante.... et cella quoque que dicitur Prata in pago Confluenti suburbio Hilenensi..... Kal Julii, anno XXXI regnante Karolo. Actum Attaniaco. Hist. gen. du Lang. II d. 93). Any 870.*

En dos altres documents, de Càrlos lo Simple, á favor del mateiy monastir, en las escripturas de la Grassa dels anys 889 y 908, trobem anomenat Wifredo comte al qui cambiá ab Fredold l' isla de Lac ó Lec.

(... *Karolus... Durandus Abba Ste. Marie Urbionensis... Ecclesiam Sti. Petri et Pauli in territorio Narbonensi in insula Lici quam concambiavit Wifredus comes cum Fredoldo episcopo; cellam quoque que dicitur Prata.... IIII Kal. Julii. Anno VII reg. Karolo et in successione Odonis II. Actum Hturno. Hist. gen. du Languedoc II. d. 22.*) Any 899.

(.... *Karolus rex... Witiza abba Ste. Marie Urbionensis.... cellam Sti. Petri et Pauli in territorio Narbonensi in insula Lici quam concambiavit Wifredus comes cum Fredaldo episcopo... cella quoque que dicitur Prata... in pago Gerundensi Fonteclara cum ecclesia Sti. Pauli quod donavit Odo rex per preceptum ad Saborellum abbatem; ipsas fiscos quod in precepto Odono regi resonant Wifredus comes ipsos fiscos consensit... III non. novembbris. Anno XVI reg. Karolo. Actum Lauduno Castro. Hist. gen. du Languedoc II, d. 34.*) Any 908.

Segons les cartas del Papa Joan VIII, l' any 878 lo comte Miró del Rosselló tenia un germà anomenat Huncfrido, monjo; Humfredo anomená l' any 870 Càrlos lo Calvo, al que avans havia adquirit per cambi l' illa de Lec, al qui los documents de Càrlos lo Simple anomenan Wifredo comte. Un Wifredo comte tenia jurisdicció sobre Girona desde l' any 888 al 889 (regnat d' Odó), puig conssentí en una donació feta per l' monarca en dit comptat geroní. La diferencia de nom del cambiador ab Fredold, pot ser equivalència d' Humfred per Wifred y que aquest, l' any 870, no fos comte, puig no es verosimil que en pochs anys, del 856 al 72, dos subjectes, Humfredo y lo comte Wifredo, cambiesssen ab lo bisbe la mateixa possessió y la donessen á la Grassa. Aquest cambiador y donador Humfredo y Wifredo comte son un mateix subjecte? Segons los Maurins, no. Diuhen que l' Humfredo del document de l' any 870, era lo marqués de Gotia Humfrido, destituit l' any 864 y que lo Wifredo comte era lo Pilós. Mes no aclaran, com dos subjectes diferents, en lo transcurr d' uns quants anys, setse, que durá lo pontificat

de Fredold, podian cambiar ab lo mateix bisbe la mateixa posessió, quedant ab dues vegadas aquesta en poder de Santa Maria de la Grassa. Si l' un habia cambiat ab lo bisbe y donat ja l' isla de Lec á est monastir, no s' espliça fàcilment com ho faria l' altre. En los documents números 82 y 83 del tomo I de sa gran Historia del Langüedoc, los Maurins manifestan, que lo marqués Humfrido sols s' anomenaba aixís y no Humfredo, de manera que aixís com no 's troba «Wifrido» per «Wifredo,» no 's troba «Humfredo» per «Humfrido.» Diuhen los Maurins, que l' Anancfredo comte de l' any 862 en lo judici de Narbona (doc. 88 del t. I) era lo comte-marqués de Gotia Humfrido; mes la gran diferencia de nom s' oposa á que ho sigués, y res s' oposa á que Anancfredo fos comte particular de Narbona, puig l' any 862 encara no havian ocorregut la divisió de la Gotia en dos governs y l' agregació del comptat de Narbona al marquesat de Septimania.

Considerém, donchs, un mateix subjecte l' Humfredo de l' escriptura de la Grassa de l' any 870 y lo comte Wifredo de las escripturas dels anys 899 y 908. Aquest Humfredo y comte Wifredo ;es lo mateix comte Wifredo que podia consentir en una donació de drets fiscals (*fiscos*) feta per lo rey de Fransa en lo comptat de Girona? Es dir ;es Wifredo lo Pilós? (Perqu' es de advertir, qu' en temps del rey Odó (888-898,) no hi havia altre comte Wifredo que manés en dit comptat com feudatari; qual mando queda indicat per aquell consentiment). Lo cambiador de l' isla de Lec es Wifredo lo Pilós, si l'is comptes Wifredos de l' escriptura de la Grassa de l' any 908 son un mateix y si l' Humfredo de la de l'any 870 no es lo monjo Huncfrido germá de Miró del Rosselló.

Aquell Humfredo sens títol, qu' avans de l' any 870 havia cambiato ab Fredold de Narbona l' isla de Lec y l' havia donada á la Grassa, lo comte Wifredo qu' avans de l' any 872, en que morí dit bisbe, havia fet lo mateix, sembla que son un mateix subjecte per los pochs anys

passats del cambi de l' un al del altre y per l' igualtat del cambi. Que si Fredold habia cambiat ab Humfredo l' isla de Lec, no sembla que la tornés á cambiar ab Wifredo compte, quedant ab dues vegadas l' isla per lo monastir de la Grassa. Aquest Humfredo y compte Wifredo ? es l' Huncfrido monjo germá del compte Miró de Rosselló? Apar que no. Hi ha diferencia de nom, sia tan sols de tres lletres; Wifredo sempre es ab *e*, may lo trobém en los documents ab *i*, Wifrido; al pas qu' Humfrido sempre lo trobém sens *e*, may Humfredo, tant al monjo germá de Miró, com al marqués de Gotia destituit l' any 864; no'ns cansem de repetirho. L' Huncfrido monjo no sembla que sigués Wifredo germá de Miró, comptes, de la consagració de Formiguera, ni lo Wifredo de la donació de Sessenanda y demés á la Grassa, ni lo compte Wifredo que consentí los drets ficals d' Odó en lo comptat de Girona. Tenim en primer lloch la diferencia de noms, encara que reduïda á pocas lletres per l' identitat qu' establim entre Humfredo y Wifredo. En segon lloch, l' Humfredo del document de l' any 870, l' any 899 ja es nomenat compte; si hagués sigut monjo, sembla que n' ho hauria estat. Majorment cuant mentres ell y Miró estaban alsats en armas per la Septimanía, lo Papa Joan VIII los escrigué desd' Arles amenassantlos ab l' escomunió, citant á Miró al concili qu' anaba á comensar á Llió y 's tingué á Troyes y manant á Huncfrido que se 'n tornés á la celda 6 anys al concili á demanar perdó. (Carta CCII del Papa.) Miró y Huncfrido no foren escomunicats, quan ho foren Bernard de la Gotia y altres mes poderosos que'l compte rossellonés; senyal que aquest y Huncfrido obeiren y de de que Huncfrido s'en torná á son monastir.

Podia, sent germá d' un compte, ser titulat compte després de sa mort si no era sacerdot de missa, si sols era profés y podia ser lo compte Wifredo que diuhen los preceptes de Cárlos lo Simple á la Grassa; en aquest cas, si l' Huncfrido monjo, germá de Miró del Rosselló, l' Humfredo de l' any 870 y 'l compte Wifredo adquisidors de

Fredold, de l'isla Lec, avans del 872, son un mateix subjecte; los comptes Wifredos del precepte de l' any 908 son dos subjectes diferents, puig lo Wifredo ab dret de consentir la donació de drets ficals en Girona feta per lo rey Odó, sols podia ser lo compte de Girona y Barcelona, sols lo Pilós y no consta que aquest hagués estat monjo profés ni llech l' any 878, en qual any probablement ja tindria fills, puig ne tingué nou y morí l' any 898. (*Cond. Vind. I.*)

Es particular, que tenint lo compte Miró del Rosselló un germá Huncfrido, segons la carta del Papa Joan VIII, lo qual germá era monjo y deixá la celda per anar ab ell per la Septimania l' any 878, no surti aquest Huncfrido en l' escriptura dels cinch donadors á la Grassa. Podrà dirse que com á monjo res tenia per donar, quan sos germans tenian los bens, inclusos Sesenanda qu' habém suposat en l' article anterior *Deo-dicata* y Suniefrido que suposarem clergue (*clo.*,) eclesiastich secular, segons l' abreviatura *clo.* que porta en documents de San Joan de las Abadessas un germá de Wifredo lo Pilós dit Seniofredo.

L' Humfredo de l' escriptura de l' any 870 pot ser Wifredo, per erro de copia ó del esribent del original. Las *W* qu' escribim ara, en aquell sigeix ix, com se veu en las firmas de Wifredo lo Pilós y de son fill Wifredo II (*Condes Vind. Facsímile de firmas.*) s' escribian aixís: *uu* y si la segona *u* de *uufredus* estava poch acabada, posada al devant de la *i* sens punt semblaria una *m* y semblaria dir *umfredus*. D' aquesta confusió pot venir la sinonimia que molts autors, inclusos los Maurins y los de l' *Espanya Sagrada*, admeten entre Wifredo, Humfredo y Humfrido. Pot dirse qu' en lo document de l' any 870 lo nom d' Humfredo porta *H* y que no cabia confusió entre *Humfredus* y *Uuifredus*, puig la paraula *Humfredus* te dos pals mes, los de l' *H*. Mes no sabém si en lo document original de l' any 870 portaba *H* ó no lo nom d' *Humfredus*, com la porta en l' obra del Maurins; no sabém si las

duas *u* de *Uufredus* estaban de manera que semblessen Hm dihent *Hmfredus* en apariencia y al copiar la parau-la hi posaren una *u* entre lo que 'ls semblaria *H* y *m* y eran *Uui*. En las lletras d' ànguls y ratllas rectes es fàcil en lo manuscrit que l' *U* sembli *H* y las *ui* semblin *m*.

La mort del bisbe Fredold de Narbona l' any 872, dat indubitable, indica molt qu' eran un mateix subjecte l' Humfredo y lo Wifredo compte que cambiaren ab ell l' isla de Lec y la cediren á la Grassa. Si aquest Humfredo hagués sigut l' Huncfrid monjo germà del compte Miró del Rosselló, sembla que 'ls documents l' haurian anomenat Humfrido, Humfredo y no Wifredo compte. No consta que dit monjo se casés y fos compte després de l' any 878, en que lo Papa Joan VIII l' hi mana tornarsen al convent. No consta que Wifredo lo Pilós hagués estat monjo avans ni després de ser casat y compte.

Lo document de l' any 870 qu' habém citat, ab son Humfredo, nom semblant á Wifredo y á Huncfrido, nom del monjo germà del compte Miró del Rosselló, germà també d' un compte Wifredo, (consagració de Formigueria) es qui 'ns obliga á discutir l' Huncfrido comparat ab Wifredo lo Pilós. Ja diuhen los Maurins que aquest tenia un germà Humfrido, monjo; mes sols ho deduheixen de l' hipòtesis, molt fundada y per ells fet cert, de que Wifredo lo Pilós y Miró ó Mir del Rosselló eran germans.

L' Humfredo cambiadordc l' isla de Lec ab Fredold y donador d' ella á la Grassa avans de l' any 870, era lo Wifredo compte qu' havia cambiat dita isla ab lo mateix bisbe y l' havia donada á la Grassa; podia ser molt be lo compte Wifredo que l' any 878 ó 88, junt ab Sesenanda, Suniefrido y 'ls comptes Rodulph y Miró, doná *Pratas* á la Grassa, podia ser igualment molt be lo compte Wifredo qu' havia consentit drets fiscals del comptat de Girona confirmats á la Grassa per precepte del rey Odó. Aquest compte Wifredo era los Pilós; en temps d' Odó (888 á 898,) sols ell tenia en lo comptat de Girona dret

per tal consentiment, donchs per esta part, es cert que Wifredo lo Pilós es lo d' aquestas escripturas de la Grassa, (la de Sesenanda y demés, y las de Càrlos lo Simple,) es lo compte Wifredo donador de Pratas y de l' isla de Lec á la Grassa, cambiador per l' isla ab Fredold y anyadim nosaltres, es l' Humfredo qu' avans del 870 havia fet aquest cambi. Per esta part tenim que Wifredo lo Pilós era fill d' un Suniefredo y un' Ermesinda.

L' identitat de noms en un mateix país y un mateix temps, quan los noms son en un yaltre poch freqüents, es un fonament molt racional en aquesta classe d' investigacions històriques. Fundats en ella En Vic y En Vaissete, estableixen ab molta rahó sa genealogía de Wifredo lo Pilós y en ella, qu' era lo Wifredo compte qu'en l' escriptura de donació á Cuxá feta l' any I de lo rey Càrlos, posada per En Baluzi l' any 898, per dos comptes y tres comptes, firma en segon lloc sens constar en lo comensament de la donació.

No cal fer cas de qu' en l' escriptura de l' any 870 Humfredo ó Wifredo no porte lo títol de compte, perque en los documents dels monarcas d' aquell temps, moltes vegadas no s' dona dit títol als que l' tenian y en altres documents lo portan.

Lo compte Wifredo citat en l' escriptura de la Grassa de l' any 908 per haber consentit los drets fiscals del comptat de Girona donats per lo rey Odó á dit monestir, ni podia ser sino Wifredo lo Pilós, puig de l' any 888 á 898 cap altre compte d' aquest nom tenia tal dret. Es lo compte Wifredo cambiador ab Fredold y donador de l' isla de Lec, si aquest no era lo monjo Huncfrido germà del compte Mir; ja queda probat que no ho era. Mes tant si lo cambiador de Lec era Wifredo lo Pilós, com si no ho era, no s' aclareix per aquesta via la genealogía del capdill de nostre país en aquella temporada. Mes serveix per lo cas l' escriptura de la Grassa de Sesenanda y demés; la qüestió de la fetxa ó data, referida al any 888, comparada ab la de consagració de Ripoll (20 d' abril de 888), es l'

argument oposat á que 'l Wifredo donador ab Sesenanda y 'ls altres, fill de Suniefredo y Ermesinda, sia lo Pilós. Las esplicacions que habém buscat á la firma d' abduas escripturas per Wifredo lo Pilós y donadas en l' article precedent, no 'ns satisfan, no destruheixen l' argument d' En Prosper de Bofarull. Mes En Vic y En Vaissete, en lo segon tomo de sa gran obra diuhen, que l' escriptura de Sesenanda y demés pot ser no es de l' any 888, com las de consagració y dotació de Ripoll; sino de l' any 878. Cárlos lo Calvo morí per l' octubre del 877; l' abril y lo maig del 878 eran del primer any de sa mort. Ademés morí sent Emperador y son fill Lluís II lo Tartamut no fou reconegut immediatament en lo mitjorn de Fransa, ahont es la Grassa; sino que l' alsament del marqués de Gotia Bernard de Rorigo contra lo nou monarca, esplica be que no 's datés per l' any d' aquest y estessen los habitants esperant si lo monarca seria, al acabament de la lluya, Lluís ó Bernard. Tot això correspon ab lo *madii anno quod obiit Karolus Imperator...* (pot ser *Christo*) *regnante rege expectante... tenenda...* qu' es la data de l' escriptura de dits cinch donadors. Lo marqués de Gotia Bernard, «memorable príncep dels Godos, anaba en son comptat com un rey» (*memmoralis princeps gothorum Bernardus... in comitatu suo qui ut rex ibat*), diu la relació de la troballa de las reliquias de San Bassili á Nimes l' any 878, y parla d' ell, escrita per un contemporáneo, com d' un monarca. ¿Qui sab las paraulas, esborradas, qu' anaban al devant y al derrera de la *tenenda* en dita fetxa? ¿Y las que hi havia entre las paraulas *facta hœc.... oppositionis nostre...* que van al devant de la data... *madii* etc.? Tal volta haurian aclarit mes l' any de la data. Las circumstancies políticas d' interregne l' any 878, al morir Cárlos lo Calvo Emperador y l' any 888, al morir Cárlos lo Gras, Emperador també, pero destronat dos mesos avans, foren idénticas.

Lo mateix abad Suniefredo tenia lo monastir de la Grassa l' any 870 que lo 890, com se veu per un precepte

del Rey Odó fet l' any 890 (Hist. gen. Lang. II, ps.); aixís tant l' any 878 com lo 888, hi havia un mateix abad ó un abad del mateix nom.

Càrlos lo Gros morí lo 3 de Janer de l' any 888; podria dirse que 'ls mesos d' «abril y maig de l' any que morí Càrlos emperador,» (data de la tant discutida escriptura de la Grassa), corresponen mes al any 888 que al 878; mes també pot dirse, que l' any de la mort de Càrlos lo Calvo emperador, comensá per l' octubre del 877 y acabá per l' octubre del 878, corresponent á dit any lo maig del mateix 878.

Queda desvanescut l' argument de sa data comparada ab la de Ripoll, que presenta la donació de Sesenanda y'ls demés, si's refereix al 888, lo qual procurarém desvaneixer avans, suposantla fixament de dit any y prescindint de l' interregne d' uns deu mesos ab qu' estigué lo mitjorn de Fransa desde la mort de Càrlos lo Calvo (octb. 877) fins al concili de Troyes (agost 878).

No li sabrá mal al lector, que avans de passar á altra part de nostra relació, li doném los principals fragments de l' escriptura de donació á la Grassa, qual fetxa acabém de discutir, ja que probablement no s' ha publicat encara á Espanya.

In nomine Domini nos simul in unum donatares, id est, Sesenanda, Suniefridus, Wifredus comes, Rodulphus comes, Miro comes, Suniefredo abbatii vel cuncte congregatiōe Sancte Marie Urbionensis monasterii qui ibidem Deo serviuunt vel servire cupiunt. Certum est enim et cunctis bonis hominibus cogitum manet quia placuit in animis nostris et placet ut vobis aliquid donaremus infra territorio Helenense, in comitatu Confluentano, in villa quae dicitur Pratas; donamus vobis ipsa villa jam dicta alodem parentum nostrorum ab omni integritate et affrontat.

donamus ob omni integritate cuncte congre-

gratione Sancte Marie propter remedium domni Suniefredi genitoris nostri vel domnoë Ermesindæ genetricis nostræ sive propter remedium et genitorcs nostri et nos veniam mereamur accipere.

Facta hœc oppositionis nostrœ
Madii anno quod obiit
Karolus imperator regnante rege expectante
tenenda Sig. Sesenanda.
Sig. Suniefredus. S. Wifredus. S. Radulfus. S. Miro.
Sig+num Chixilanes. S. Desindus. S. Jaurs. S. Blorago.
S. Oliba. S. Wuifredus. (Ex archiviis Grassœ.
Hist. gen. de Lang. I. Pr. CXII.)

Habém senyallat ab blanch los llochs ahont lo document estava il-legible y ab punts los fragments que passém per alt per innecessaris al objecte de nostre escrit.

Reparém com l' any 878 aquests subjectes donaban Pradas á la Grassa, com si parlessen d' haberla donada avans (*placuit, va plaurer, ut donaremus, que donessem*) ó d' haber promés donarla y que l' any 870 ja Cárlos lo Calvo confirmá la possessió de Pradas á la Grassa; senyal de tenirla ja est monastir. No consta qui habia donat Pradas á la Grassa avans de l' any 870; pot ser l' habian donada los pares de Sesenanda y'ls demés, pot ser aquests mateixos l'hi habian pres mes endevant dita vila y la retornaban l' any 878. Aquest donar, pendrer y restituir ó després tornar á donar, no era en aquell sngle cosa rara, encara que 's tractés de monastirs.

J. NARCÍS ROCA

(Acabará.)

LO SIGLE XIV

Lo sige XIV es un sige de Febra y de Follia. En ell no hi ha res que siga normal; tot está perturbat de diversas maneras, y cada una de las perturbacions que l' agitan se propaga rápidament per lo contagi. Las epidemias materials y morals es lo que mes lo caracterisan. Sa historia cap entera dins la de la Patología. Sembla que sentis aproximarse l' agonía del mon feudal y l' naixement d' un altre de distint. En lo que sufreix aquest sige hi ha quelcom dels esbatechs del morir y dels dolors del part. Lo seu bojejerar apar lo deliri de la sibila avans de la profecía; no es la bojeria de la imbessilitat, sino la del geni. Y com si volgués empener la edat que s' en vá y preparar lo terreno á la que vé, l' Diable muda la generacio á corre cuita. La Mort extermina per la peste rápidament la gent ja vella y l' Amor s' afanya á produir la nova per l' adulteri.

A partir de la segona meitat del sige XIV tota la Europa está com esperitada; tot bamboleja, tot se somou, tot balla y tot tremola l' mateix que una corrent vertiginosa moves á la vegada las colectivitats y 'ls individuos. Y surgen tantas y tals extravagancies que no pareix sino que tots tingan al cos l' esperit maligne. Las especies vinguadas d' orient, los alterants del sistema nerviós posats en boga pe 'ls alquimistas y las bruixas; la calor que arriba al grau màxim produueixen una sobrescitació febril en totes las naturalesas. L' imaginació 's desborda las passions se desenfrenan, l' Amor arriva al paroxisme.

Ab lo predomini del Amor la dona impera en absolut; ella regna en la virtut y l' vici, en lo Cel y en la Terra. Eva orígen del pecat, condemnada per Ildebrand (1) redimida després per Abelardo en la persona de seva sabia amiga Eloisa, es divinisada en aquest sige; la Verge es lo Deu de la época. Los franciscans la exalsan fins á la prevaricació, los dominichs perseguixen en son nom las eretgías fins á l' extermimi. En la divinitat s' adora lo carácter de verge y no 'l de mare; se la representa sobre la lluna iluminant lo mon ab sos raigs esblanqueits; la Deesa torna á morar, mateix que en Efeso, en l' astre femení de la nit. La teología que acabava de dar per obra magna la *Imitació* prefería per símbol la llum reflecsada á la llum propia. La preponderancia de la dona en l' Asia anterior naixent del culto de la Naturalesa, encar que ab formes grosseras tendia á la fecunditat; l' idealisació caballeresca es esteril. No podent residir l' Amor entre esposos segons sentencia dictada per las mateixas damas (2), sols existeixen amors platonichs, delirants, sobrexitats, imposibles. Res del afecte tranquil del matrimoni. L' ideal s' ha sortit de la

(1) Sapiguda es la revolució que provocà contra la dona Gregori VII per obligar als eclesiástichs á deixar sas mullers y barraganas, y viure en estat cast.

(2) Veiges l' *Roman de la Rose dont toute chose d' amour, y est close*, par Jean de Meun.

honradés en aquest sigle; lo furor amatori ho legitima tot, adulteri, sacrilegi, incest, que cuan be s' estima en re's repara (1). Y s' estima per estimar no per reproduhirse; l' Amor se converteix en un fí de la vida, d' un medi que era pera perpetuarla sobre la Terra. ¿A qué la reprodució? ¿Per ventura no ha sigut condemnada al serho la Naturalesa entera? Efectivament avans que la Verge eclipsés á la Mare, lo Fill mārtir habia sustituit ja al Deu Pare per complert (2).

La dona aaxis com es divinisada en lo cel també es la predilecta del infern. Ella es la nuvia del Diable. En lo *dissapte* ella presta allí son cos per l' indecent sacrifici de la *Missa negra*. Y las dos idealisacions, la del bē y la del mal influeixen poderosament en la Terra. Pero com en aquest sigle tot está capgirat al influir cambian los papers: la Verge protegeix amors sacrilechs (3) y salva de un just cāstich als adulteros (4) mentres que la esposa de Satanás cura crueuts desfics y dona la mistura del olvit als infelis-
sos que tenen l' ànima torturada.

No hi ha extrem á que la dona no hi arribi. En la persona de Beatriz de Portinari se la proclama encarnació vivent de la Teología y se li dedican sermons en las Catedrals en los que se la fá pujar trasformada en una Deesa

(1) Sentencia d' Ermengarda de Narbona.

(2) Es notable que en tota la edat mitja lo Deu Pare, lo Creador, no te ni un altar ni un temple; sols al sigle XIII comensa á trobarse alguna repre sentació d' ell en un lloc secundari, y molt reduït, y sabut es que las dimensions denotavan l' importància del personatje en la edat mitja. Sols al sigle XV comensá á prendre importància per tenirla ja en lo Renaixament. Didron *Histoire de Dieu avec approbation de l' archevêque de Paris*.

(3) A Fransa en aqueix segle se popularisá la legenda següent. Una monja devota de la Verge, estimava follament un caballer. No podent resistir ja á son amor, un dia abandona lo cor, per anar á pecar ab son amant. En sa ausència la Verge Marfa ocupá lo seu puesto, fins á la tornada, y aixís succeix molts altras vegadas.

(4) Vegis en Herasme d' Hutten *Alchimie*. Lo cuento de l' amant sorpres per lo marit, al que la Verge aixamplá la finestra per que fugís.

fins lo tabernacle del propi Deu (1). Regna y persegueix al crim després de morta quan es Agnes de Castro. Ab lo sol recort de sa bellesa alimenta la flama del geni del inmortal Petrarca. S' enlayra al cel y parla ab l' Etern Pare quan es Catarina de Sena. Si's diu Margarida Waldemar funda imperis en lo Nort cual nova Semiramis. En l' encantadora personadeCristina Pisano sobrepuja als poetas en inspiració y sentiment. Escandalisa y espanta á la Fransa ab los disbauxes y fí trágich de Margarida de Borgonya y Blanca de la Marche. Si es Filipina d' Henao lliberta á Inglaterra y funda l' Universitat d' Okfort ahont hi acull als sabis fugitius d' altras païssos. Encent en guerra la Bretanya ab los exèrcits manats per dos Joanas; y corona 'l crim al casarse la de Napolis ab lo qui fou l' assessí del seu marit.

En aquesta època tan perturbada l' home se sent doble. La escentricitat l' invadeix á pesar seu, sent atraccions que no vol sentir, verifica actes que no aproba sa conciencia, sa voluntat es impotent contra las tendencias, lluya ferament ab si mateix, es boig y n' te conciencia; y aqueixa horrible lluya interna que caracterisa á tota la edat mitja calificada de possessió demoniaca arriba en aquest sige á un tal grau que molts teolechs no se la poden explicar sens' admetre en cada home dos ànimes distintas l' una feta per Deu, l' altre pe l' diable que estan dins de son cos en guerra eterna.

Lo dimoni que fins allí dominava per la rehò la desorganisa y aquesta desorganisació se tradueix en tot lo extern.

(1) Lo poema del Dante en son sige no fou popular. Sols prengué boga entre los teolegs Tomistas. Eixos en las Catedrals predicaren que Beatriz era la personificació de la teologia, y poch se'n faltá per que se li tributés cult com á una divinitat. Aixó ha fet dubtar á algun crítich modern de si dita Beatriz era un sé real, pero Fauriel ha trobat documents que probar que la Senyora Beatriz de Partinasi era una dama d' aquella època que sostenia relacions amorosas ab Dante, ben poch platòniques per cert.

Veyeu sino los vestits de la època. Los cavallers portan las calsas colants, las ajustadas jaquetas de Boemia y que dibuixan la figura per complert y que ab las llargas y tallarucadas mánegas ab *barbas de crach* converteixen l' Home en un ser alat. Sabatas ab punxa com l' urpa del dimoni; gorras ab plomas de gall ó de pavo real que semblan las antenes d' un insecte; y aqueixas robes de colors llampans son desguitarrades com si 'ls hagués fet un sastre en un moment de bojería barrejant parts eterogenes de vestits diversos; res hi ha en ells de simetrich; si la dreta es rallada la esquerra es llisa y 'ls seus colors son enterament contraposats; y á mes los clapan horribles drachs verts, rojas cucas-feras, lleons daurats, ó àligas negras, la boca oberta, la llengua de llansa, las alas estessas, ab las urpas amenassadoras y no falta qui porti esparigits per sos habits abigarrats, lletras y solfas que son lo geroglific ab que ostenta lo seu pensament íntim. Las armaduras de la època semblan dimonis buydats per que en son interior se hi allotgi un sér humá. Empavonadas ó brillants, secmentadas, plena de placas ó cobertas de escatas, semblan la closca d' un crustáceo ó presentan l' aspecte d' un reptil ó d' un insecte. Lo casco ha perdut sa sensillesa primitiva, sas escletxes y furats ó sa bisera y sa celada fan semblarlo una cara de metall que fá ganyotas, y las banyas ó l' gros drach ab que remata y 'ls llambrequis escarolats que 'l vent agita com fantàstica cabellera acaban de fer d' ell la testa d' un monstre infernal. Aquells caballers muntats en sos caballs cuberts de clapas de ferro y de gualdrapas viroladas mes que guerrers pareixen bestias demoniacas.

La dona no 's queda enrera en acceptar la librea del Diable. S' escota 'l gipó en punxa per ensenyar lo naixement dels pits, ajusta son peu dintre del punxagut calsat, arrossega cua com l' escorpí y la serpent, y tacan també sos vestits enlluernadors monstres negres, blanchs ó rojos, y termena son pentinat ab lo punxagut cucurutxo ó ab lo gegantesch *hennin* de dues banyas sobre las cuales flota 'l

crespó d' or com la bandera que ha plantat lo diable al cim del casteli en senyal de triomf (1).

Per mes escandol las classes cambian los vestits: lo manestral vesteix l' ample hopalanda brodada d' or, y la roja gramalla forrada de pell blanca com lo Rey y 'ls alts personatges, y 'ls Reys en cambi se presentan ab un gech llís y una gorra greixosa ab xapas de plom per tot adorno ó amagánt la cara dintre de la caputxa del falconer quan no entran per las tabernas embossats en la plebeya capa de panyo negre.

Y aqueix carácter insensat també l' Art el presenta. L' arquitectura, á últims del sige arriba á ser delirant y ferosa. Se multiplican las agullas; sobre de cada campaná se n' alsan d' altras; se trapan las torras; se penjan galerías com en l' ayre; tot es ja prim, tallarucat y mogut. Invadeixen los capitells y bases una munió de figures que s' empenyan per caberhi. Los sants se sostenen per miracle á la punta dels pinaculs; 'ls diables guaytan desde lo alt dels terrats y las cornisas; mil animals fantástichs surten de las parets com si volguessin escaparsen. Los edificis semblan adquirir animació y vida.

Lo gótic alemany se torna espinós; tot en ell es punxagut y sech, tot en ell está trevallat y retorsut; las estàtuas dels sants se estiran y pateixen, las verges esllanguïdas ploran sanch, los cristos que ensenyen lo costellam agonisan del trismus. Las parets están acribilladas de rosetons y ogivas; las afiligranadas agullas furadan 'ls nuvols; com si ab sa punta volguessin arribar al cel ó enfitorar alguna estrella; las cresterias escupen escardots; las llansas dels reixats esplotan per la punta en rams d' espines; en las barras de las reixas s' hi entortolligan gatosas de ferro; las llantias están sostingudas per drachs voladors que suan punxes. Tot sembla inspirat en lo martiri; recordantho no

(1) Aqueixa manera d'arreglarse y vestirse durá fins á la mitat del segle XV.

mes, li sembla á n' un que 'l servell se li esgarrinxa. A Nuremberg la pedra sufreix y 'l ferro está nerviós.

Y mentres en lo Nort los edificis se dissecan fins quedarse en sas carcanadás de ferro, al Mitx dia, á Sicilia, á Milan, á Barcelona, á Burgos y á Toledo l' arquitectura gòtica presenta com una eflorescencia, y la pedra arriba á perdre son carácter. Se rissa, se broda, se festoneja, se retalla; brotan fullas y ponsellas del granit; 'ls capitells semblan lletugas, las parets floreixen. A las gárgolas, á las claus, als culs de llantias, als frisos, á las cartelas, véuen-shi caras que fan ganyotas, caricaturas alegres, ó escenas lascivas; tot está ple de figures que 's bellugan.

Las columnas se estiran, se juntan, se entortolligan y 's cargolan: las baranas semblan madréporas, los altars blondas d' or, los doserets y cadiras de cor, brodats crespons d' Holanda. Se fan galerias imposibles, se construeixan portadas ahont tot se mou y tot gira. Los edificis semblan ja un guarniment escentrich d' un dia de festa.

Lo mateix que la arquitectura, la literatura participa del carácter insensat d' aqueixa època; es conceptuosa y sobrèxitada; en mols pochs casos persegueix un ideal de justicia; casi sempre desconeix la moral. Es caballeresca y grossera á l' hora; riu en los *fabliaux* y suspira y 's plany en los *romances* en los lays y virolays. Confon l' amor diví y l' amor humà. Cada poeta legitima sa passió adultera ó sacrílega las mes de las vegadas, fent de sa querida una divinitat que enlayra fins á posarla entre 'ls astres. Y aqueixa estravagancia en los vestits, aqueix deliri del art, com procedeixen de la lluyta interna, del desbordament de las pasions, van accompanyats del desgavellament de las costums y de los actes públichs. Lo cap esbojarrat, lo cor pervertit, y 'l cos sobrescritat..., per forsa es lo diable y no Jesus lo qui governa en aquest segle.

Hi ha en los regnes guerras fratricidas; s' arma 'l germá contra 'l germá; (1) 'l pare s'burla del fill, lo Rey se riu del

(1) Véginse las guerras de York y de Lancaster, la de D. Pere el Cruel y son germá D. Enrich, la de D. Pere IV d' Aragó ab son germá lo de Mallorca etc., etc.

Papa(1). Boigs coronats governan tots los pobles. Un Pere admira Castella ab sa justicia estrambótica; Carlos VI commou al mitjdia de Fransa ab sas prodigalitats inútils, y á París ab sa furiosa bogeria; las genialitats de Pere IV d' Aragó revoltan á Catalunya y á Valencia; Pere de Portugal balla pels carrers ab lo seu poble al só de las trompetas; governa Inglaterra l' atolonrat Ricard II; Wenceslau escandalisa l' Imperi ab sas borratxeras; Joan Visconti comunica á Italia sas escentricitats; dos califas d' Orient renegan de Mahoma; fins al papat arriba la follia. Tres papas se disputan l' imperi de la cristiandat ab sas extravagancias; lo aragonés Benet XIII, tossut, se tanca dins lo castell de Penyíscola, y escomunica á tot lo mon que li fá guerra.

Y 'ls princeps no son mes que la imatje viva de sos pobles. En mitg de las desgracias de la época una alegría frenética embarga á la gent. La festa dels boigs se celebra ab una solemnitat que enlluerna, la dels ignocents, retenteix per las naus de las esglésias, l' aña puja als altars, los *misteris* dels martirs degeneran en farsas grotescas, la passió del Cristo va barrejada ab episodis de la mitologia pagana. Se riu ab furor y fins ab rabia. Lo dolor esplota ja ab riallas. Lo fúnebre y lo que deuria inspirar compassió diverteix. La ganyota del penyat, los crits dels que li pegan, la desgracia del cornut fan rebentar de riure. L' orgia troba en los castells mentres la fam assola las comarcas. Surten predicadors visionaris: un predica la fi dels reys(2) un altre la dels papas(3). Se popularisan llegendas qu' esparveran; lo preste Joan, lo Jueu errant y l' Anti-Crist deixan astorats á tots los pobles. La epilepsia acompanya ja á la bogeria, tothom se commou, tothom tremola y balla. Lo ball de San Víctor sardaneja per las plassas; las bruixas ballan d' esquena á esquena per las nits en lo *Dissapte*.

(1) Lo Rey de Fransa guerreja contra lo papa d' Avinyó.

(2) Fra Pere Roba Tallada, (*Rupascisa*).

(3) Exímenes-Professies.

Ballan també los reys en jochs de cartas. La Mort fá dan-
sar á 'ls mortals y espantan la Europa las representacions
de la *Macabra*. També vol ballar la Terra y 's senten ter-
ratremols. Y 'l firmament com contagiat presenta l' espec-
tacle esglayador d' un ball d' estrelles. Fins al Cel han ar-
ribat las convulsions. Y per termenar dignament, aquest
gran sigle mor en mitj dels espatechs de las bombardas
que llansan pilotas de foch per medi de la tremenda es-
plossió de la pólvera.

POMPEYO GENER.

LO ROMIATJE

Á

NOSTRA SEÑORA DELS ÁNGELS

STICH molt conmogut, agradablement afectat, ple de consol, rascís d' esperansa.

Vaig esser, ahí, un dels concurrents al imponent romiatge que's fèu á l' antich Santuari de Ntra. Sra. la Verge y Mare, Reyna dels Àngels, situat al bell cim de l' alta montanya, quals rampeus, que s' extenen, en distintas direccions, á horas de distancia del mateix cimal, penetran, respectivament, en las diversas comarcas de la part oriental de nostra Catalunya, relativament conegetas, desde temps immemorial, ab los noms populars de la Selva, que té per capital natural á Girona; Empurdá gran, que á mitjdia limita 'l Ter, essent Figueras son poble-cap; y Empurdá petit, que al mateix indret termenan las enlayradas serras, per 'só nomenadas *Gabarras*, y que té per centre l' antiga Fontanet, la vila del Bisbe, la Bisbal.

May havia assistit á una festa tan hermosa, tan poética; que tan parlás al sentiment y, al mateix temps, á la intel·ligéncia.

Durant la meytat del matí, per tots los camins que, des de aquellas pobladas comarcas, conduheixen al venerable casal de la Verge, anavan pujant comitivas, representants dels nombrosos pobles que voltan la extensa montanya y d' altres mès enllà situats, alguns d' éstos, fins á la distància de sis horas del santuari; las cuales, de lluny oviradas, semblavan vistosas cintas, que, pintadas de blanch en sa part anterior per los tan modestos com graciosos mantells y caputxas de las donas y, després, de bermell per las catalanas barretinas, onejavan ayrosament per aquellas boscosas fondaladas, mogudas pèl fresch vent que regnava, alentant als romeus en son penós ascens. Totas eixas collas de peregrins portavan estandarts, banderas ó ganfons, ab emblemas religiosos; á totas precehia llur Reverent Párroco; y, en algunas, devan de las banderas, hi anava la bisantina creu de plata de la Parroquia. Quant foren mès prop, de totas pujava, fins á l' alberch de la Reyna dels Àngels, l' armònic y melodiós só de cants de Fé, de fervorosos prechs á Dèu per la llibertat de sa Iglésia, per la del venerable Vell y Sant Pare que vuy la dirigeix, en mitj de la tempesta, ab tanta serenitat y esfors; y de llohangas á la Verge Maria que, com es costüm, s' entonavan després del reso del sant Rosari.

Així que hagueren arribat al expressat cimal de la muntanya, ó sia al esbelt Puig-Pujol, totas las comitivas de peregrins; lo santuari de la Verge no pareixia edificat sobre una coma natural, sinó sobre un mont de sers humans, ja que la voltavan apinyats y germanalment pugnant per' entrar en la església y saludar á la Mare de tots, de deu á dotze mil persones: de manera que, l' nostre peregrinatge, ha estat lo mès nombrós, fins ara, de Catalunya y, per lo tant, d' Espanya.

Mes, no es aixó lo principal, sinó lo fervor religiós, purament religiós, de que tothom se sentia omplert; la devoció y tendresa ab que tothom pregava á N^{tra}. S^{ra}. dintre de sa capella; ab que vá ser ohit, per tothom, l' ofici que celebraren y cantaren molts Reverents Sacerdots en

l' altar de campanya que se havia improvisat prop del santuari; ab que tothom escoltava s' identificava ab las paraulas que alguns eloquents predicadors, en distints punts col-locats, dirigiren, en seguida, als romeus.

Aqueix fervor religiós, aqueixa especial tendresa, la unitat y universalitat de tan bells sentiments, produhiren; ja, de moment, un commovedor resultat: la mès grata consideració, lo mès tendre carinyo dels peregrins entre sí. Allí hi havia barrejada gent de diverses comarcas, de tot estament, de tota condició, de tot ofici, de tota professió, de tota edat; y, tots, se tractavan com á germans, ab la mès espontánea, sensilla y coral atenció, apesar de las inevitables trepitjadas y empentas, á pesar de totas las molestias que lo, per molts, llarch viatge y la reunió de tanta multitut, en reduxit espay, havian necessariament de produhir.

La impressió qne tot aixó m' ha deixat; la recordansa de las altras peregrinacions, ja efectuadas; las que se preparam, á mès, en nostra Catalunya, en tota la nostra Espanya, y en tot lo mon católich; nó sols á llochs destinats desd' antich, en cada país, al cult religiós, sinó fins á Roma; lo recort de las Creuhadas alsadas al crit entusiasta de Pere l' *Hermitá*, y l' imatge d' aquestos romiatges contemporans alsats al crit d' angústia del successor d' en Pere, primer Vicari de Jesu-Crist en l' Esglesia; l' organisiació autonómica dels pobles, en l' Etat Mitjana, ja tinguessen lo regiment monárquich, com la nostra Corona d' Aragó, ja estiguessen constituits en república, com l' Helvécia, Génova, Pisa, Florencia..., organisiació nascuda al calor del sentiment religiós y á que contribuiren los excessos de la centralisació burocrática del Imperi romá; la diversitat de rassas que, en sa cayguda, l' invadiren y trossejaren; lo mateix estat d' anarquia y de guerra en que quedaren las diversas comarcas que l' havian format, en qual estat tothom s' acullia als centres de resistencia que s' anavan constituint, governats per los mès ardis varons; la restauració del municipi y la organisiació, dintre d' ell,

del treball, al venir la pau; l' autonómica independencia de l' Esglesia Catòlica, y també sos sacrosants dogmas y divins preceptes, que realsan la dignitat del home y, al mateix temps, li imposan respecte al que exerceix autoritat en nom de Déu, manant á éix que no falte á las sagradas obligacions necessariament annexas á la mateixa, que no traspasse lo cércol d' ella convertintla en despotisme, en fí, que no abuse de tal autoritat en nom del diable; y per últim, l' elevació del matrimoni á *Sagrement*, que purifica eixa unió y comunica immediatament al varó l' autoritat de *cap de Familia*, enrobustint aquesta, (qu' es l' arrel de la *natural* organiació autonómica,) retornantli la patriarcal que Déu li doná... Tot aixó, repetesch; eixa semblansa entre las dos èpocas, per l' esperit religiós que de tan magnífich modo s' aixeca en la nostra, en l' actualitat, junt ab l' esperit autonomista, ja que aqueixas grandiosas peregrinacions, aqueixas fortes protestas, aqueixas entussiàstas adhesions, se fan en casi tot lo mon catòlich, á pesar dels estats, també *centralisadors* y *burocràtichs*; irresistiblement me impel-leix á esclamar , ab alegria: ¡No!... Tan espontànies, unànimes, imponent y públicas manifestacions catòlicas, no se havian vist, maymès, desde las Crehuedas!... ¡Ah!... Estam á las portas de l' Etat Mitjana!...

Si: estam, de retorn, á las portas de l' Etat Mitjana; y no retrogradam, com no retrogada l' viandant extraviat per lo que creya *dressera*, que, dut per ésta fins á la reliscanta vorada d' un abim, torna espantat á trobar y seguir lo *camí ral*, á fí de continuar avant, avant sempre, *dintre d' ell*, fins á alcansar, completament, l' objecte de son viatje; que, si es lo *comú*, lo d' *esta vinya*, sols se troba més *enllá d' ella*.

Tota persona verament il-lustrada ó tan sols de bon sentit, que no sia portada per la passió ó deturada per l' egoisme, regoneix, si no confessa, que aquet període de temps, que s' en diu l' Etat Moderna, perqué l' ha històricament distingit, en nostra Europa, aixó que se nomena

civilisació moderna, no ha sigut més que un *gran extra-viament* en la tan recta com magestuosa marxa que, per entremitj de tota mena d' obstacles, anava seguint la societat en l' Etat Mitjana, tenint per guia lo sentiment religiós, lo sentiment catòlic, y ensemps l' idea autonòmica: sentiment é idea del tot armònichs y que tan bè expressa aquell hermos lema de «*Dèu y Pàtria*».

La supèrbia satànica; que impel-leix á la resistencia y fins á la negació de l' autoritat de Dèu en la societat civil, fou lo que inicià aquesta Etat Moderna. Ficada, aquella, dintre del cap d' alguns potentats de la terra, governants de pobles; feulos oblidar de que 'l poder que exercian venia del Cel, y per lo tant, de las graves obligacions á que 'ls subjectava; y tractant, en son orgull, tan sols d' exténdrel', anaren absorbent totas las forsas y autoritat que residian, per son regiment interior, en las diversas societats que havian constituit y extés, la civil, disolent las mateixas, á lo menos baix son caràcter essencial, y restaurant d' esta manera lo pagá *cesarisme*, fins que 's toparen ab lo poder de l' Esglesia Catòlica, que representa y exerceix en la terra l' autoritat de que la revestí lo mateix Dèu y que, per 'só, segons promesa d' Ell, es *indestructible*.

En tal conflicte, vingué á ajudarlos la mateixa supèrbia satànica suscitant lo *lliure exàmen*, que no es altra cosa que la negació de l' autoritat de Dèu en la ciencia; y, nasqueren d' éix y del cesarisme, lo *protestantisme* qu' es la resolta negació d' aquella autoritat de Dèu, que exerceix l' Esglesia, y lo *regalisme*, qu' es lo protestantisme *vergonyant*.

Com del mal no pot náixer lo bè, ni, per lo tant, res de bo del cesarisme, ja sia sols incipient, ja 's trobe en l' estat extrem á que acabam de dir havia arribat; per una falsa reacció produví ést, alas horas, lo *liberalisme*; que, recullint, ab fruició, l' herencia del mateix, la ha extés y *millorat*, AB IGUAL TENDENCIA, *centralisantho* tot, com á contrari de la idea autonòmica, *secularisantho* tot, com á adversari de la autoritat də Dèu.

Ab una paraula..... (digamho ben net y clar, ja que 'l valor y la sinceritat son virtuts); aquesta enaltida *civilisació* moderna, en religió nos ha portat de la *protesta* al *ateisme*: en política, del *cesarisme* al *liberalisme*, qu' es lo cesarisme en molts, y que aixamplant, per absorció, l' estat fins á no deixar, ja, entre ést y l' individuo, cap moderador intermedi, ha arrastrat la societat á una lluita sens treva, nó entre l' *autoritat* y la *veritable llibertat*, que son germanas que s' estiman y sempre estan amorsosament abraçadas, per lo que llansant aquella nos hem quedat sens la última, sinó entre lo *despotisme* y l' *anarquía*, barrejants hi, fá temps, com á tercer,—que, un xich tapat anima á l' un, y sens visera combat ab l' altra, per quedarse á la fi ab tot,—lo esgarrifador *socialisme*. Fins la Filosofia y l' Art, fortament impel-lits per las corrents de tan pudentas ventadas, ab las rodas del *lliure exàmen*, del més *descarat racionalisme*, han devallat fins al *materialisme* que, per certa especie de inconseqüent decoro, s' en diu en aquella *positivisme* y en éix *realisme*.

Aquéstos son los tristes y desencisadors resultats de la pretesa *civilisació* moderna: á n' aixó ha portat necessàriament lo *progrés indefinit dins la terra*, lo progrés sense *Dèu* y contra *Dèu*.

Peró..... deixemla estar, pus que val tan poca cosa, y tornem á nostre romiatge á la Verge dels Àngels; ja que encara dura, ja que no han acabat del tot sas conmovedoras escenes.

¿Sentiu?... Per tot arreu los pobles tocan campanas, al tornar á ells los romeus, cantant himnes á la Verge y clament per la llibertat de la Esglesia.

Y... ¿qué diuhen aquéllas alsant y espargint sas sonoras veus en l' ayre?.. Á qué tocan?...

¡Ah!... ¡Gracias á Dèu!... Tocan á *morts*, sí, á *morts*, per la civilisació del *Renaixement*, que no ha donat á las nacions sinó estats *burocràtichs*, estats *xucladors*, estats *cesaristas*, *mono* ó *poli-personals*, estats *omnipotents* y ensemeps (lo que es pitjor) *descarada* ó *amagadament ateus*,

Sí, á n' aixó tocan; y... ¡á bateig!... ¡á vius, per la vera renaixensa, per la del esprit religiós y autonomista dels pobles!...

¡Au!... donchs, generosos romeus, nous almugavers d' aquesta robusta Creuhada!... ¡Au!... ¡Enarborem alt, ben alt, la bandera de las *quatre barras*, que ostenta en son centre la *Creu del gloriós Sant Jordi* y, al mitj d' ella, la sagrada imatge de la *Madona de Montserrat!*... ¡Au!... ¡Enarboremla fortament y ben enlayre, y, ab tremenda veu, cridem tots:

«¡SANT JORDI!... ¡SANTA MARÍA!...»

«¡DESPERTA FERRO!...»

¡Acaba de despertar, esperit verament religiós, esperit catòlic dels pobles!... y, ab las penetrants *llansas de la oració*

«¡FIRAM!... ¡FIRAM!!!...»

JOAQUIM SITJAR Y BULCEGURA.

La Bisbal, 15 de Maig de 1877.

MISSA DE REQUIEM

DE

G. VERDI

HAYDN, lo gran compositor del segle XVIII entrá en la església portant com á penyora de sos sentiments las inmortals *Set Parau-las*; aquella obra monumental que cada any en lo Divendres Sant se fá sentir en la cóva del Rosari de Cádiz; aquella composició en quarteto de corda que més que feta d' un home sembla, quan naix voltada de encens, sía obra de la mateixa naturalesa, nascuda d' entre 'l martiri y la resignació; d' entre 'l consól y las llàgrimas, consól d' un Fill, llàgrimas d' una Mare; pronunciada per lo mateix tró; il·luminada per lo mateix sol.

La imaginació no pot de menys sino qne anar junts ab lo compositor y véure figures que 's mouhen y parlan; créus que s' aixecan, montanyas que s' obran, sol y lluna que s' apagan y al mitj de tot aixó, la cima del Calvari, 'l símbol de redempció hont hi mor lo Salvador del mon, dihent :

Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt.